

P. 77

IN ACEST NUMĂR : Aspecte vechi și noi de I. Agârbiceanu ; 'Insula păianjenilor de Munteanu Mio ; Pastel, poezie de I. Gr. Marin-Slugeru ; Valuri și gânduri, poezie de Elena Dobroșinschi ; A fost, poezie de Teodor Murășanu ; Opera poetică a lui Lucian Blaga de Ion Breazu ; Cronica dramatică : Teofil Bugnariu despre Papa Lebonnard ; Cronica muzicală de Aurel Decei ; Flori de o zi : Turneul Mărioarei Voiculescu, O învățătoare neștiutoare de carte, ale, etc., etc.

COSINZEANA

REVISTA LITERARA SAPTAMANALA

DIRECTOR: * * ABONAMENTUL: * * BIROUL:
SEBASTIAN BORNEMISA * 300 LEI IN TARĂ — 600 IN STREINĂTATE * PIAȚA CUZA VODA 16

ASPECTE VECHI ȘI NOUI

de I. AGĂRBICEANU

In mijlocul atâtor aspecte nouă, pe care le-a îmbrăcat, dela unire, vieța ardelenescă, mulți se întreabă și azi, nedumeriți, de amândouă laturile Carpaților: Cum ne-am putut astfel înșela? Cei de dincoace în cunoașterea de noi înșine, cei de dincolo în așteptările puse în mântuirea putere regeneratoare a ardelenului nostru?

Decepția, dacă vom sta să ne gândim puțin, e în mare măsură, firească, după împlinirea ori cărui scop de luptă, a ori cărui ideal. Pentru atingerea lui, sufletul omenesc are nevoie de puteri excepționale, și ele nu purced din realitățile date, ci din credință și nădejde, din vierea care îmbracă în haină de sărbătoare, exagerază înfrumusețând și perfecționând realitatea. În zbuciumul luptei pentru realizarea unui ideal sufletul crește chiar peste conștiința propriilor slăbiciuni, și noi înșine ne înșelăm asupra puterilor din noi.

În orice luptă dusă cu izbândă până la capăt, am putea spune că sunt două obiective: unul, cel realizabil, determinat de forțele reale, de împrejurări materiale, care e și atins; și al doilea, întrevăzut de puterile crescute ale sufletului, care, de obicei nu se realizează, fiindcă el e de ordin etic, și implică perfecțiunea.

Decepția o lasă în suflete ne-realizarea acestui din urmă obiectiv al luptei.

Explicări pentru înțelegerea aspectelor mai noi din vieța ardelenescă sunt și se dau destule. Dar principala explicație, ne pare cea următoare.

Nu există nicăiri pe lume un popor de „luptători“ Epitetul de glorie e câștigat pretutindenea de o mână de oameni, de o elită intelectuală și etică. Dacă decenii sau veacuri de-a rândul un popor a avut norocul să poată răsări mereu din sânul său astfel de minorități, el primește în întregime aureola de luptător și de martir a celor puțin.

Sucesiunea neîntreruptă a sufletelor alese și desinteresate, da naștere, prin tradiție, unei concepții morale și naționale, căreia se supun cei mulți, chiar când au instincte și aspirații potrivnice, se supun dintr-o constrângere etică.

Aceasta și-a avut meritele ei neîndoioase în vieța românească de dincoace de Carpați.

Dar, afară de aceasta constrângere etică, mai era și una de ordin material, care a contribuit la creșterea aureolei de popor luptător pentru toți cei de dincoace de Carpați, și în consecință, la decepția de după unire.

Subt regimul trecut ușile care duc la bunătățile pământestii oferite de Statele moderne, erau încuiate cu zece lăcate pentru publicul românesc. E ușor să fii integru, cinstit, hotărât în luptă, când n'ai altceva de jăcut. Aceste porți zăvorâte, neputându-se deschide decât prin renegarea ființei naționale, iar aceasta păzită fiind de constrângerea etică creată de tradiția națională, e ușor de înțeles că au fost forțate de puținii, deși mulți doreau să se împărțasească de bunătățile de dincolo de ele.

Pentru frații din alte provincii, pentru noi înșine, cei de acasă, sub-

straturile aceste etice și fizice ale conduitei noastre, au fost prea puțin luate în seamă. Și ei și noi vedeam ceea ce se desfășoară la lumina zilei; ne judecam și ne apreciam noi înșine, după fapta celor puținii dar buni, integri, și gata de jertfă. Și astfel, în pragul unirii am ajuns la concepții și convingeri exagerate, și unii și alții, asupra valorii noastre proprii.

De aici decepția și pentru unii și pentru alții.

Când porțile puterii, ale câștigului au fost descuiate pentru toată lumea, s'a văzut marea năvală, ca și aceea de pe scările măririlor sociale.

Asupra unui adevăr trebuie să ne înțelegem cu toții. Ori cât ar fi de profund dezechilibrul moral creat de războiu, dacă toți am fi fost înainte de unire vlăstare sănătoase ale unui popor de luptători intransigenți, multe din aspectele de azi ale vieții ardelenesti ar fi cu neputință. Ele sunt oferite de obicei de oameni cari nu s'au format în România Mare. Au intrat în ea formați gata: concepție de viață, caracter, educație, totul era terminat. Și e cu neputință o trecere vertiginoasă dela un pol al vieții la cel diametral opus.

Adevărul acestei constatări se evidențiază prin pildele zilnice ce ni se dau: ele, cele cari produc decepția, nu sunt oferite de persoane cari, subt regimul trecut, au imprumutat aureola de luptător unui neam întreg. Aceștia, în imensă majoritate, au rămas cu caracterul lor, cu pilda vieții de mai înainte. Dar ei sunt puținii, și se pierd în văltoarea creată de faptele altora, a celor mulți și anume chiar acelora cari nu și-au

putut manifesta caracterul în vremile trecute.

Nu e nici un pesimism, nu e nici o desiluzie în constatările acestea. E recunoașterea unui adevăr care trebuie văzut pentru înțelegerea zilelor de azi, și dela care trebuie pornit în făurirea celor de mâine. Azi suntem și trebuie să ne mișcăm pe terenul realităților. Idealul e realizat, și putem judeca în deplină liniște și siguranță forțele reale pe care trebuie să ne răzîmăm. Suntem obligați să le luăm în seamă numai pe acestea.

* * *

Întă un singur moment care privește viitorul: cine ni-l va făruî? Cari forțe naționale? Cine ne sunt adevărații luptători pentru fapta națională de azi, pentru biruința de mâine?

Dacă ar fi să luăm în seamă ce ne spune ori care compatriot, dela ministru până la studentul de universitate, ar trebui să fim prea fericiți, și să dormim în liniște, fiindu-ne realizările de azi asigurate, ca și viitorul. Pentru că toți ne spun că muncesc și luptă pentru interesele Națiunii întregi! Ce mai putem aștepta?

Și, cu toate acestea asigurări, vedem cu toții că adevărul e altul.

Luptătorii cei adevărați și în pragul nouăi epoci istoriei românești, vor fi puțini. Să nu ne înșelăm pe noi înșine, nici pe alții. Luptătorii cei adevărați nu pot fi decât aceia în sufletele cărora crește noul ideal al vieții românești: desăvârșirea vieții naționale în cadrele și după poruncile unei înalte concepții etice.

Ideea națională, câtă vreme unitatea națională nu era realizată, putea fi ne loc și unei concepții etice; greșelile împotriva ei se înfierau ca și acele împotriva moralei. Azi, în cadrele statului național, ideea națională dacă nu intră în cadrele concepției etice, dacă nu e colaborată și alimentată de aceasta, poate produce exagerări primejdioase, nici odată fapte pe care să se poată răzîma viitorul românismului.

În cele mai multe cazuri, ideea națională despuiată de orice preocupare de ordin etic, va fi exploatată pentru scopuri mici, pur personale, ori de clasă. În aceasta din urmă ipostază se vor folosi mulți de ea, dându-se de mari luptători ai românismului de azi. În prima ipostază o vor folosi numai adevărații luptători, cei puțini dar cari singuri pun pietre de temelie la clădirea viitorului.

INSULA PĂIANJENILOR

de MUNTEANU-MIO

La sud-ost de insula Ceylon, în drumul corăbiilor europene spre Sumatra și Iava, se ridică acum două sute de ani „Insula păianjenilor”, pe seama căreia s'au iscodit cele mai fantastice și ireale întâmplări, încât nu e de mirat dacă existența ei astăzi nu mai poate stăruî în mintea celor mulți, decât ca o născocire șireată a unui creier bogat în fantezie.

Sunt abia două sute de ani dela pieirea insulei în mare și nici o carte de știință nu-i poartă numele, căci savanții se feresc de tot ce e îmbrăcat în haina minunii, ca de curse întinse înțelepciunii lor. Minunea și fantasticul în zilele noastre, când totul e împachetat în cutii strimte de legi, sunt haina lui Nessus: vor arde și pe cel mai tare adevăr.

Eu voi încerca să dovedesc existența acestei ciudate insule, folosindu-mă de meticolozitatea savanțului; alegând din mulțimea poveștilor pe cea adevărată; (plaseze și măscărici minciunile în altă parte) iar pentru a înlătura plictiseala, tovarășa de drum a înșiruirilor de documente științifice, voi intercala minunata povestire de dragoste a lordului Charles Seymour și a preafrumoasei Ala, fiica regelui Insulei păianjenilor. — Întâmplare desfășurată în parte tocmai în această insulă.

* * *

Iscusitul călător Marco Polo, căruia îi plăceau peste măsură născocirile fanteziei, din care cauză a și fost denumit: „Credulul”; iar de cei mai îngâmfați în judecată: „Mincinosul”, nu se încumetă să stăruie prea mult asupra insulei.

P A S T E L

Peste negura de codrii,
Luna trece gânditoare,
Sărutând pe firul ierbii,
Flori de-argint strălucitoare.

Dintre holde cu porumburi,
Peste sălcii mari, pletoase,
Un sitar se'ndreaptă grabnic
Spre zăvoae 'ntunecoase.

Peste culmi un nou trece
Ascunzând scîlpiri de stele,
Singular rătăcind în noapte
Ca și gândurile mele.

I. Gr. Marin-Slugeru

— Că există — zice el la pagina treizeci și șapte, (din lucrarea sa asupra Orientului) martor îmi este Dumnezeu și ochii mei, cari au văzut-o. Că vor fi adevărate și svornurile, cari se leagă de existența ei, martore îmi sunt urechile mele, cari au înghițit cele auzite, dacă poți crede urechilor, zice el mai la vale. La pagina următoare, Marco Polo e înlăturat de „bazaconțiile” ce se spun despre insulă, încheind... „prea sunt gogonate minciunile, nu vor trece prin urechea adevărului”.

Întă deci cât de puțină crezare au găsit mărturisirile despre insulă chiar la Marco Polo, care înghițea cu duzina altele și mai năsturașnice.

Cu toată necredința ce purtau acestor povești, nici un european n'a încercat să pună capăt minciunii, debarcând în acel ostrov ciudat și cercetându-l.

* * *

Lordul Charles Seymour, la vârsta de douăzeci și trei de ani, avea mai multe fapte vitejești decât primăveri. Trimis de ambițioasa regină Ana, să cucerească pe seama Angliei, ceea-ce mai rămase necucerit în Oceanul Indic, corăbiile sale fură aruncate în Insula păianjenilor, unde îi pieriră toți tovarășii; iar el reîntors mai târziu în Anglia, pierde de acelaș blestem.

Viața și faptele tinărului lord au fost descrise de Preasfințitul episcop G. Good, dar mulțimea incredințată că, cele scrise nu pot fi decât frânturile unei povești morale, nu le luă în seamă. Eu știind că Preasfințitul episcop n'a spus decât adevărul, (singura sa hrană în viață) voi reda povestirea Sa, ca o dovadă între altele despre existența insulei.

Oceanul Indiei e cel mai rău dintre ape. Mânia sa n'are mărșă puterii nebiruite, liniștea sa n'are seninătatea întinsului fără sfârșit. E crud și viclean. Nu-ți vestește mânia, ci te lovește de-odată. E veșnic la pândă, e veșnic treaz în răutate. Astfel fură surprinse corăbiile lordului. Valurile infuriate le

răpi, cum răpesc vulturii prada, le duse adânc în necuprins și acolo, undeva departe, le isbi de stânci și apoi se liniști.

Naufragiații se urcă pe stânci, trecând în interiorul insulei. Pământul e pustiu, liniștea-i deplină și misterioasă. Soarele e la asfințit, e roșu ca o prevestire de nenorociri. Cerul și stâncile, apa mării, se îmbracă într-o umbră roșie. Incet, incet întunericul vine s'o destrame și acum dungile roșii s'aseamănă valurilor de sânge. Ca și când o viață ar fi sugrumată în lupta întunericului cu roșul viu, s'aud murmure de blestem sau rugăciune. Naufragiații văd ivindu-se pe cei mai îngrozitori dintre oameni. Înalti, cu fața suptă și palidă, par niște cadavre înviate de-o noapte blestemată. Au ochii vii, strălucitori ca două pumnale de oțel, privirile le sunt lacome ca ale fiavelor flămânde de sânge.

Nenorocii naufragiați, părăsiți de Dumnezeu și de noroc, nu încearcă să se împotrivescă năvalei indigenilor. Legați cobză, sunt duși înaintea regelui, în palatul cel mai ciudat pe care l'a zidit vre-odată minte omenească.

Impodobit cu rubine mai roșii decât focul cel mai viu, e înecat într-o lumină groasă de sânge și după-cum strălucirea de rubine crește sau scade, se nasc valuri de strălucire purpurie, valurie într-o mare de păcate. Când razele de soare se mestecă cu rubinul, roșul e trandafiriu și dulce, e o muzică divină, un suspin de dorințe sfinte. Când umbrele norilor s'aștern în palat, când noaptea s'apropie ca un hoț, roșul e des și vicios ca o crimă.

Pe tron, pe un taler de argint, un rubin de o mărime nemaivăzută, resfrânge străluciri de soare. Privirea indigenilor e răpită de strălucirea lui ca un copil neapărat de tigru flămând. Sufletul lor se hrănește din luminile rubinului, îl doresc cu patimă, îl mângăie cu iubirea lor și-l proslăvesc în dorința lor.

Oricine intra în palat se prosterna înaintea rubinului, îl săruta cu sfințenie unde de lumină, îl înghițea cu lăcomie razele de foc.

O fecioară palidă, de o frumusețe demonică, însoțită de altele douăsprezece, execută un dans straniu, un dans cu mlădieri de șarpe veninos, ascultător împlânzitorului, dar dușman celor cari îl privesc. Se roteau în jurul rubinului, îl mângăiau cu privirea și-l preamăreau cu lăcomia.

VALURI ȘI GÂNDURI

*Și ziua gândul,
Și noaptea visul
Și'nchipuirile frumoase,
Și amintirile de-arândul
Ființa ta mi-o împodobesc...
Și cine știe cât de lung
Firul basmului s'a toarce?
Cine știe dacă mâne
In patria pustie nu ne vom întoarce?
Revino dar,
Această punte 'ngustă
S'o trecem împreună,
Și-apoi de-acolo să privim în urmă
Cum pe calea noastră
Alții se adună...*

* * *

*Nu veni mereu să-mi cânti
Durerea ta adâncă,
Căci inima-mi demult s'a stins,
De și mai bate încă...*

*Când stau tăcută ca șihaștrii
Tu fugi de umbra rece,
Nu te știu un foc s'aprinz
Când altul nu se trece...*

*Sărmane,
De i plânge
Doar cu picături de sânge
Căci lacrimi nu mai ai demult
Demult s'au stins
Făclile speranței tale vii
Și ponegriți
Te prinde'n mrejele minciunii
Increderea în vorbele pustii...
In visul tău viața nu e...
Iubirea ta
Disprețul o'ntâlnește...
Și proaspete în jur răsar morminte
A țințelilor frumoase,
A drumurilor sfinte...
Și... plângi tu suflele
Cu picături de sânge'ntunecat,
Că'n lumea asta
Din câte ai iubit
Atâta ți s'a dat...*

Elena Dobroșinschi

Cei rămași au văzut mulțimea flămândă adunată în jurul robilor ca în jurul unui prânz copios și-au văzut tovarășii cu ochii deschiși mari de spaima morții, i-au văzut clătinaudu-se sub amenințarea sfârșitului, le-au auzit țipetele de agonie și-au tremurat la urletele mulțimei îndestulată în pofta-i de animal.

Iertfa se sfârșise, Zeul își îndestulase mânia de atotputernic.

Coșciugurile celor morți au tost trecute pe sub ferestrele închisorii. Cei jertfiți aveau fața suptă și albă; iar ochii le erau deschiși mari și ei erau vii. O strălucire stranie, o dorință blestemată și mai tare decât moartea, licărea și-acum în ochii celor duși.

Cei rămași tremurau și-și blestemau viața. Instrumentul morții îl simțeau crud și diavolesc. Chiotele mulțimii îi trezi din visările triste. În locul unde tovarășii le-au fost jertfiți, au zărit zece rubine, mari cât un soare de vară, rubine strălucitoare și scumpe. Mulțimea dansa înebunită de vraja lăcomiei.

Prisionerii și-au înțeles sfârșitul. Sângele lor era furat și vărsat în străluciri de piatră scumpă. Se vedeau toți zei strălucitori, împărțitori de binecuvântarea roșului scump. Acum nu-i mai îngrozea sfârșitul. Lăcomia de strălucire se strecură în sângele lor vicios.

Când lordul Charles Seymour rămase între cei din urmă, veni la el fiica regelui, frumoasa Ala și îi vorbi, iar inima tinărului nobil înțelese șoapta: „Streine, ochii tăi sunt mai strălucitori decât cel mai scump dintre rubine, roșul buzelor tale e mai plăcut decât cea mai fermecătoare piatră, vocea ta e mai dulce decât sunetul pietrii bogate. Vreau să te scap de osânda ce te așteaptă. Totul e pregătit, la noapte vom încerca scăpare.”

Noaptea sub aripa întunericului Ala vrea să-și scape iubitul.

Au rătăcit zile de-arândul. Ajunși într-o margine de stat, fugarii se simt biciuiți de foame. El își acoperă fața și pleacă împreună să cerșească hrană.

O femeie le întinde dintr-o mână fructe hrănitoare, cealaltă și-o deschide ținând în mână un pătânjen lacom ca stăpâna sa. „Vreau prețul fructelor”, le sberă ea. Ala zămbește. Își desface brațul alb și-l întinde lăcomiei pătânjenului. Femeea ucide pătânjenul și are un rubin minunat.

Lordul privește cu lăcomie bo-

Rubinul era Zeul insulei, adorația lui religia indigenilor.

Prisionerii erau cinci sute la număr. Au fost duși într'un castel cu zidurile groase, unde așteptau tremurând sfârșitul, pe care îl bănuiau îngrozitor.

Dimineața, zece dintre ei fură ferecați în lanțuri și târâți ca niște netrebnci spre destinul aspru, însoțiți de țipetele amenințătoare ale gloatei.

gătia. Iși întinde și el brațul unui păianjen și are pe cel mai roșu dintre rubine. Ca biciuit de un demon rău, vrea alte rubine. Strălucirea roșie, blestemul strălucirii l'a cuprins și pe el. „Rubine, rubine, strălucire“, urlă lordul și-și întinde brațul la zeci de păianjeni. Are zece, douăzeci, o sută de rubine. Mari cât o semință de grâu, cât o boabă de porumb, cât un ou de vultur. Strălucirea lor îl imbată, viața i s'a mutat în ochi, numai prin ei mai trăește. În ochi i se răsfrâng razele rubinului, prin ochi își scaldă sufletul lacom de bogăție.

Ala se blestemă. Cu brațele sale slabe vrea să-l răpească vrăjii. Ii șoptește cuvinte dulci, îi oferă strălucirea ochilor săi frumoși, căldura sânilor ei plini, dar el netrebnic nu vrea decât strălucirea rubinului.

Lordul simte că viața i se duce, că și-a furat cu fiecare rubin din șirul zilelor, dar vraja e mai tare blestemul e mai puternic, lăcomia are ghiare de oțel.

S'a prăbușit, dăruindu-și viața lăcomiei, iar Ala l'a adus în brațele ei slabe la marginea mării, i-a turnat sânge din sângele ei și găcind o barcă îl duce departe de insula blestemată. Întâlniți de-o corabie engleză sunt luați și duși la Ceylon.

Lordul scăpat de sub vraja blestemului, îi mulțumește frumoasei mântuitoare, jurându-i credință veșnică.

Fericți se imbarcă pe o nouă corabie și pleacă ca doi bogați în spre Anglia.

Pe drum prințesa îi povestește lordului taina rubinelor blestemate.

„Un duh rău alungat de un dușman mai puternic decât el, își găsi adăpost în insula noastră. Strămoșii mei au fost viteji iscusți, dar îngâmfăți de isprăvile lor neîntrecute, erau batjocoritori și răi. Găsindu-l pe duh neputincios îi smulg penele aripilor și-l aruncă în mare. Duhul, căruia răsbunarea îi însuflă noi puteri, scapă de la moarte și înarmat de toate vrăjile firii sale viclene, se reîntoarce după zile, chemând la întrecere cu arma pe cei mai viteji dintre bărbați. Invingătorului îi promite ca dar un păianjen minunat, care se hrănește cu sânge omenesc, pe care îl preface în rubin scump.

Îl întinde lui Omogu, temutul meu strămoș, care eși la luptă cu duhul, după-ce încercă vraja in-

sectei. Păianjenul îi deschise lui Omogu o rană adâncă, din care suge sângele, puterea eroului, prefăcându-l într'un rubin de o frumusețe uimitoare. Nechibzuitul Omogu vesel că va câștiga un păianjen atât de minunat, încrezut în puterile sale, își grăbește sfârșitul, luptându-se cu încredere și fără incetinena dibace, care obosește adversarul. În câte-va clipe fu ucis de brațul mișesele.

Toți, cari au încercat lupta, eroi, de cari se temeau chiar zeii, au căzut uciși, căci dușmanul vicelan le fura puterile, cercând minunea păianjenului în sângele fiecărui luptător.

Când nu mai rămase un bărbat vrednic de luptă, Duhul prefăcut le vorbi strămoșilor: Deși sunteți nevrednici de acest dar prețios, eu vi-l voi da, în schimb îmi veți zidi temple și îmi veți ridica altare, ca unui zeu, care vă stăpânește.

Și strămoșii mei au ridicat altar lăcomiei, în rugăcuniile lor proslăveau avariția și strălucirea moartă.

Duhul a împărțit fiecărui om câte

o pereche de păianjeni. De atunci blestemul.

Ca niște fiare hămesite sclave strălucirii rubinului roșu, bărbații și femeile din insulă și-au dăruit sângele gurii nesătule a insectei.

Bătrâni gârboviți, tineri cu sângele viu și cald, au început să jertfească strălucirii moarte, lăcomiei vicioase. Se închideau în casele lor scunde și pline de mizerie și după ușile ferecate jertfeau lăcomiei. Viața li se scurgea în rubine, în strălucirea deșartă. Și pe când trupul li se răcea sub suflarea morții, ochii le ardeau încă, le erau deschși mari, să soarbă în întregime lumina blestemată. După zile, după-ce corpul începea să li se descompună, ochii aceia grozavi, ochii lacomi de avar, răsfrângeau încă strălucirea bogăției.

În noaptea nunții, amantul dornic de îmbrățșeri calde și sărutări pline de patimă și foc, își găsea iubita mai albă decât albul perii, împodobită cu cele mai scumpe dintre rubine, dar fără dragoste, fără îmbrățșeri și fără viață.

A F O S T . . .

— Ady

*A fost, a fost ce astăzi nu mai este,
Când așteptam pe cineva 'ntr'o primăvară . . .
A fost, a fost . . . neastâmpăratu-mi suflet
A tras cu el spre maluri o poveste
Și-a tras cu el o umbră de femeie . . .
Unde-o găsi? Nu știi! Eră însă o sfântă
Poveste nouă și umbra o minune.*

*Mi-e dragă pururi umbra și povestea —
Și cea mai sfântă umbră și poveste,
Demult, într'o vrăjitoarească noapte,
S'a deșteptat prin mine la vieață —
A fost, a fost ce astăzi nu mai este!*

*A fost, a fost ce astăzi nu mai este,
Căci în aceeaș noapte fermecată
Femeea și povestea mea îndată
Cu chipul lor m'au îngrozit și mă făcură
Să-mi tapad grabnic sufletul de omândouă :*

*Nu-i, nu i a mea niciuna din acestea
Se rătăciră 'n sufletu-mi minuni streine,
Streină-i umbra și la fel povestea —
Si într'o noapte spornică în taină
Am pus pe ele o fermecată haină
Din cea din urmă fierbere de suflet —*

A fost, a fost ce astăzi nu mai este . . .

Teodor Murășanu

Copilul își întindea mânuțele să prindă sânul hrănitor și-l găsea fără hrană și fără viață.

Astfel se răsunase duhul. Neamul nostru e merit pieririi.

Nebunia bogăției, nebulia strălucirii, e întinsă în cele mai depărtate cătune. Nimic nu mai are preț pentru acești sclavi ai bogăției, dacă nu se leagă de roșul rubinului.

Pe margini de drum, prin stânci neumbrate, se zăresc cadavrele cu ochii vii ale celor, cari se temeau de lăcomia celui mai tare.

În mânăstirile singuratece, se găsec călugării sclavi ai aceleiași ispite. Rugăciunea lor proslăvește strălucirea roșie, lipsa și chinurile lor sunt inmurile belșugului și a luminei neprețioase.

Au început apoi să vâneze după sânge strein. Aduceau mii de robi, din cele mai depărtate ținuturi și țări, pentru a-și mulcomi pofta nebulă de rubine, care creștea cu cât o hrăneau mai mult, asemenea focului hrănit de vreascuri.

Nici unul dintre prînșioneri n'a mai plecat din țara noastră. Chiar dacă scăpa de stăpân, luarea pietrii îl îndemna să jertfească pe altarul zeului lăcomiei, fără să țină seamă de viața care-l părăsește, jertifă morții roșii.

Ai venit tu cu cei cincisute tovarăși ai tăi. Din sângele vostru trebuia să se facă cea mai măreață cunună de mireasă și trebuia împodobit cel mai fermecător dintre palate, căci eram menită să fiu soția fratelui meu Edu. Dar ochii tăi mi-au părut mai scumpi decât lucirea pietrii moarte, frumosul meu stăpân — închee povestirea Ala.

* * *

Ajunși în Anglia, lordul ceru voe părinților să se unească cu Ala, dar aceștia în judecata lor strămtă îi pregătesc nenorocirea, îndemnându-l și poruncindu-i să fie soțul sorei din flori a reginei. Lordul Seymour, deși cu inimă grea, se supune îndemnulului părintesc și pregătește nunta cu principesa engleză.

Ala zâmbește cu tristeță, când lordul îi destăinuiește necredința, îl încredințează însă că, e împăcată cu soarta și ca dovadă îi va trimite un dar scump de nuntă.

Ala s'a ținut de cuvânt. Cel mai prețios dar fu al ei: un rubin de-o mărime uimitoare, umplând încăperea de-o lumină roșie și tristă.

Toți privesc cu admirație darul minunat, numai lordul își blestemă

necredința. Împletecându-se ca un beat, se târește în camera Alei, unde o găsește moartă, iar pe marmora albă, scris cu același sânge scump, nenorocitul lord citește: „Sângele tău trebuia să făurească pe cel mai frumos rubin din cununa mea de mireasă. N'ai vrut să mi-l dai, în schimb eu ți-l dau, fără vre-o părere de rău și fără să blestem”.

Lordul se prăbuși ucis de glasul dragostii și conștiinței.

* * *

Cum a pierit „Insula păianjenilor”

Opera poetică a lui Lucian Blaga

— Zamolxe. —

(Mister păgân)

de ION BREAZU

Dacă am încerca să îmbrățișăm cu o singură privire a gândului toată poezia celor trei volume ale lui Lucian Blaga, am găsi-o străbătută în toate fibrele ei de o concepție unică: ideea de viață nestăvilă în descărcarea ei integrală, viață care creiază și se creiază pe sine în întreg cosmosul. În *Poemele Luminii* această concepție iășnea în mici flacări, în *Pașii Profețului* o simțeam cum îmbrățișează întreg cosmosul, iar în volumul *În marea trecere* am găsit sfârșirea sufletească a omului cu ființa izolată de acest rău al vieții universale. Cele trei volume se deosebeau între ele doar prin expresia acestei concepții, expresie care în fiecare volum se prezintă în fețe nouă, de un deosebit relief artistic.

Puterea de expresie a poetului nu a secat însă fărâmițându-se în cele trei volume de versuri. Dimpotrivă: prin drame ea s'a arătat crescută într'un mod surprinzător. Căci dacă în poezii ideea poetică era fărâmițată în stropi — stropi cari o reflectau însă cu bogăția de culori a curcubeului, așa cum stropii de rouă reflectează lumina soarelui — în drame ea pune în luptă sufletele — o luptă înălțată până la extaz, — scapără mituri de profunde înțelesuri și se încarnează în simbol de valoare cosmică. În drame e ideea care prinde trup, ideea în devenire.

Ideea pe care am găsit-o în volumele de poezii analizate este cea care prinde trup și în *Zamolxe*. Ca

ne-o povestește Alfonso Ralo, călătorul spaniol, în scrierea sa intitulată: „Minunile Orientului”. Ce-i mai curios, e faptul că insula a pierit odată cu moartea Alei, în anul 1705 lată ce zice A. Ralo: „Împins de curiozitatea, născută în urma povestilor asupra insulei, am plecat într'u cercetarea ei. Eram abia la cinci mile de insulă, când văzui despăcându-se marea și înghițind insula. Din fericire noi n'am suferit nici o daună”.

Aceasta-i ultima mărturisire despre „Insula păianjenilor”.

formă poetică ea se apropie mai mult de *Pașii Profețului* (de-altfel a și apărut între acest volum și *În marea trecere*). Aceeași topire în viața cosmosului o găsim și aci; Zamolxe încă e un profet al vieții universale în veșnică devenire. Deosebirea e că, de astădată, ideea e transpusă într'un mediu natural și omenesc mai propriu înțelegerii ei.

Și într'adevăr, coborând ideea în mediul local și dându-o să o frământă sufletele aspre ale strămoșilor noștri Traci, Lucian Blaga ne-a apropiat pe marea Pan mai mult de sufletele noastre, de sângele nostru chiar. Căci stropii din turtunaticul sânge trac ne mai fierb încă destui în vine, oricât am încerca să-i alungăm cu cultura sau — și pe aceasta se pune mai multă greutate — cu civilizația latină (adică mai mult neolatină). E adevărat că puțin se cunoaște din structura sufletească a îndepărtaților noștri strămoși. Dar unde din ritmul lor sufletesc, atâta cât îl cunoaștem, svănesc în partea cea mai originală a creației noastre istorice: în folclor.

Ideea vieții în veșnică devenire, poetul a îmbrăcat-o în *Zamolxe* în mitul *Dumnezeului Orb*. Profetul acestui mit este Zamolxe, zeul trac pe care istoria ni l'a păstrat înfășurat în legende.

Vă amintiți de varianta *De mână cu marea Orb* din ultimul volum de poezii... Acolo „Orbul” era „tată bun”, fiindcă „orice vorbă la el se schimbă în faptă”, aci „Orbul”, prin creația lui în Cosmos, stărnește fur-

tuni de lumină, pe cari el nici măcar nu le bănuiește.

În singurătatea dintre munți și stânci, Zamolxe își reamintește parabola despre „Orb” pe care, cu șapte ani înainte o spusese Tracilor:

„E mult de-atunci, mult, soarele își coborâse
Tostă miera în livadă, când ți-am spus
parabola cu Orbul.

Despre Dumnezeu nu poți vorbi decât așa:
Îl intrupei în floare și-l ridici în palme,
Îl prefaci în gând și-l tănuiești în suflet,
Îl asemeni c'un isvor și-l lași să curgă în
peste picioare;

Îl prefaci în soare și-l aduni cu ochii;
Îl închipi om și l rogi să vie în sat
unde-l așteaptă toate visurile omenești.

Arucci grăunțe între brazde și zici:
Din ele crește Dumnezeu

În dimineața cea ca să mă priceapă și
[copiii,

L'am schimbat în orb

Le am spus: noi suntem văzători,

Iar Dumnezeu e-un orb bătrân,

Fiecare e copilul lui —

Și fiecare îl purtăm de mână...

Căci nu ești tu Dumnezeu ne'ntelesul orb,

Ce-și pipăie cărarea printre spini?

Nu ști nici tu de unde vii și unde mergi.

Ești chinutului gând strivit în gol.

Te sbuciumi veșnic dibuind

să faci minuni, cum n'au mai fost,

dar brațele nu-ți sunt așa de tari

precum ți-e visul de înalt.

Atât de des tu cazi înfrânt

Și nici nu bănuiești furtuna de lumină

[ce-ai creat-o”.

(pp. 10—11).

Tracii însă l-au alungat cu pietre.

Magul, marele preot, „statornic ca

un obicei rămas din zilele stră-

moșilor”, a simțit primejdia care

s'ar abate peste capul poporului

dacă l-ar lăsa mistuit de o astfel

de credință. De aceea el a asmuțat

poporul în contra profetului. Dar

credincioșii lui „se sporesc de-atunci,

pe sub pământ, ca iepurii de casă”.

Deaceia el iscodelțește o viclenie

pentru a împedecă coborîrea acestei

credințe în *ființa* tracilor. Zei-

ficându-l pe profet credința lui s'ar

depărtă din inimele lor. Deodată cu

profetul s'ar închide în ceruri și

credința lui. Din toată furtuna de

lumină, stărnită de el n'ar mai ră-

măneă decât o *statuă* rece, între

alte multe statui, de cari templul

Tracilor politești eră plin.

La Magul care, împreună cu Vrä-

jitorul, chibzuesc astfel moartea cre-

dinței profetului, vine Ciobanul,

rămas lunatic, fiindcă și el a aruncat

cu pietre în profetul care-și pilduia

credința înaintea Tracilor:

„E-al șaptelea cules de vii.

Neastâmpărata droaie ascultă 'n „livada

[orbului”

cuvântul lui Zamolxe.

Am fost întâiu care l-am brodit c'o peatră

în obraz. Ne ațâțase Magul.

Nu mai știu: am tremurat apoi și mă dureă,
Căci tânărul deschise ochii mari și triști —
Și n'a 'ntrebat de ce.

Dar în aceeaș seară s'a ivit și luna.

Mi-am sfârticat cinci oi și-am plâns în

[lâna lor.

De atunci prin rouă, brumă, ploa,

iau câmpii 'n goană tot la fel.

Unde mă duc ghicesc doar duhurile nopții”.

(pp. 26—27)

Acestui cioban, venit la vrăjitor să-l
scape de boală, vocea Magului,
ascuns în pământ, îi spune că pro-
fetul lovit de el n'a fost om, ci zeu
coborât din ceruri „să-i învețe tîne-
reța și durerea”. Zeului alungat îi
trebuie credincioși, îi trebuie statue.

În descântecul cu care Vräjitorul
dă Ciobanului beutura vrăjită, desc-
cântec cu ritm de fior și vrajă, se
închee actul întâiu:

VRAJITORUL.

(Îl dă băutura vrăjită din craniu
cu aceste cuvinte, rar:)

„Jucând pe creștete
sub brazi înalți

Îți va ieși în cale

Luna.

Și Luna o să-ți toarcă

prietenie în suflet —

moale, dulce, blândă și duioasă.

Oile n'ar mai avea de tîne teamă —

și nici câinii tăi.

Închină-te de-acuma mai vârtos

Acelui Zeu pe care l-ai lovit,

și adu-i păstravi pe altar

ca un stielnic sfânt-pescar”.

(p. 29—30)

Actul II e deschis de un episod
foarte caracteristic pentru mediul și
poporul, la care se petrece „misterul
păgân”: Culesul viilor. Între cule-
gători, pe cari ironia Ghebosului —

o foarte originală creație de Mefis-

tofel popular, învăluit în superstiții

— îi mușcă drăcește, vine Ciobanul,

căruia poporul i-se închină acum,

ca unui sfânt. Înțiorați așteaptă cu

toții venirea Bacantelor pentru a

începe ceremonialul dionisiac. În

această înțiorare mistică episodul de

rară drăgălășenie al copiilor este un

strop răcoritor, care-ți inseninează

cu un zâmbet toată ființa... Bacan-

tele, joacă; una înalță un imn *prun-*

cilor care vor veni, — *viești* — pe

care jocul lor o cheamă.

În timpul acesta Zamolxe se zbate

în chinurile îndemnulii de-a cobori

din nou între oameni. Episodul

acesta, care se petrece „mai presus

de vreme”, este o culme dramatică

a „misterului”. Sufletul lui Zamolxe,

în care se frământă drama, s'a ri-

dicat la extaz:

„Lume, șarpe și copac

au năpărlit sub ochii mei —

și am văzut ce-i cheag în haos —

Și cei sămbure în orice fruct
căzut în poala vremii.

Sunt sătul de vis.” (p. 47).

În extazul acesta are trei viziuni:
Socrate, Isus și Giordano Bruno,
trei eroi ai umanității cari și-au
jertfit vieța pentru idealul lor. Toți
trei îl îndeamnă „să curgă spre mare”.

Episodul care urmează: „Sub
Calea Laptelui,” și care închee ac-
tul II, este mai răcoritor. El vine
după fierberea extatică de dinaintea
lui ca suflul răcoritor al nopții peste
pământul dogorit de arșița zilei de
vară. Sub stropi de stele și pulbere
de lună Magul vorbește cu Ciopli-
torul grec, care de șapte ani se
chină în fața blocului de marmoră
din care are să apară statuia nou-
lui zeu:

„De șapte ani cioplesc
de s'ar scânteii din neodihna mea.” (p. 56)

El vorbesc despre țară și oamenii
ei, despre credințele lor mistuitoare
de vieți. Dar despre această suges-
tivă caracterizare a furtunaticilor
locuitori de altădată, ai acestor
plaiuri, vom vorbi mai târziu.

La Ciopliitorul grec vine fica Ma-
gului, Zemora — „tânără, sălbatică,”
cu „ciulini în părul despletit”. E
episodul care deschide actul III.
Zemora povestește cum a învățat
pe zeul — cu ochii mari, încât
trebuie să se oprească și să-i as-
culte învățăturile, pe cari nu le
prea înțelege — să prindă roiuri
de altine. În schimbul acestei fapte
bune, ea i-a cerut „o vorbă despre
— începutul lumii:”

„El m'a'nvâlit cu ochii lui ca niște peșteri
încărcate de surâs și trist și dulce.

Mi-a șoptit:

O, ție trebuie să-ți spun un lucru

nu cu mîntea să-l pricepi,

ci cu frumuseța ta sălbatică.

Nu știu. Vizez? Se pare

că Orbul a creat femeia în aceeaș zi
în care a făcut și — Luna” (p. 62).

Zamolxe se apropie și el de ce-
tate, cu toiag de profet în mână.
Întăiu om pe care-l întăinește, după
șapte ani, e sălbatica Zemora; ea-l
zdrobește cu vestea înălțării lui
între zei. Cu inima înăbușită de pre-
simțirea tragicului ce-l așteaptă, el
întră în cetate. Împodobit pentru
sărbătoarea lui. Aci se furizează în
templu. Magul îl recunoaște îndată.
Între ei se încheștează o luptă, al
cărei dramatism sufocant, poetul l-a
știut susține într'un ritm de o rară
intensitate. De-o parte profetul, cu
scăpărări de fulgere în vorbe — de
alta Magul care încearcă să lege
rănile adânci ale acestui suflet cu

zdreamța unei mile, subț care se ascund ochii de șarpe ai unei ironii veninoase.

Copiii, cu glasurile lor sfinte înalță imnuri zeului:

„Și iezii măi ales
să ni-i ferești pe stânci
de răpăle adânci,
Tu, groaznic neînțeles.” (p. 7-);

poporul cade cucernic în genunchi
fecioarele îi încununază statua.

Lângă o columnă, în vârtej de
friguri și de extaz, profetul se pre-
gătește de fapta mare. Sălbatic se
repede asupra statuii lui și o fărâmă
cu pumnii. Cu bucați din statua lui
poporul infuriat îl omoară:

„Unul

(lângă columna din față către vecinul său)
Zamolxe e mort.

Al doilea

Dar ne-a adus pe Dumnezeu.

Intâiul

Orbul e ierăș între noi.

Al doilea

... și'n noi” (p. 79—80).

Astfel se sfârșește tragedia pro-
fetului mort pentru credința lui...

El nu este însă numai tragedia
lui. În *Zamolxe* Lucian Blaga a
desfășurat simbolul de un tragic
profund al eroului care moare pen-
tru ideea lui. Drumul pe care Zamolxe
și-a sângerat trupul și sufletul
în spini, la căpătul căruia moar-
tea așteaptă cu neclintirea fata-
lității, este drumul oricărui erou
mare. Și simbolică „misterului” este
atât de cuprinzătoare încât se poate
compara, fără exagerare, cu cea
din tragediile antice, cu cea adâncită
în mituri din operele lui Wagner,
sau cu cea, mai omenească, a
lui Ibsen.

Despre alte fețe ale acestei opere
grele de artă — în numărul viitor.

PAPA LEBONNARD

dramă în 4 acte de Jean Aicard

După „Povestea de iarnă” a lui Shakespeare, reprezentarea căreia n'a însemnat mai mult decât un succes mediocru în cumpăna judecării artistice, premiera nouă cu piesa în patru acte a unui destul de obscur poet francez, ne-a dăruit un spectacol de toată frumusețea. Jean Aicard, în ierarhia valorilor, față de Shakespeare are aspectul unui mușuroiu față de un munte cu piscul în soare. Totuși piesa „Papa Lebonnard” prin latura ei sentimentală, prin conturile precise ale personajului principal și prin simplitatea ei, încântă mai mult sufletul și ochiul decât artificiala „Povestea de iarnă”, având parte și de o interpretare mai fericită decât aceasta și de un răsunset mai cald între privitori. Astfel fiind, pentru teatrul nostru, premiera din urmă — deși jucată în fața unei săli mai mult goale decât pline — a însemnat o reabilitare. Piesa lui Jean Aicard, etichetată dramă, dar lipsită de elementele externe care să o justifice ca atare, în afară de tragicul cotidian al neînțelegerilor casnice din familia Lebonnard, — a avut puterea să încălzească și să cucerească inimile. Și pentru o piesă care nu clocotește de pasiuni sau patimi revărsate, care nu împărtășește sămânța unor probleme adânci sau a unor năzuinți supraomenești, această cucerire și încălzire de inimi e semn de durabilitate.

În literatura dramatică sunt opere și opere. Unii autori, pentru cari tehnica înseamnă punctul din urmă al artei, se silesc să-și dea toată puterea talentului în împletirea cât mai dibace și mai cu efect a acțiunii, subordonând astfel elementele de fond sufletesc, cadrul de forme. Alții din contra, urmărind firul unei idei sau al unui sentiment, subordonează elementele externe celor interne, neglijând prin aceasta latura concretă care se adresează direct simțurilor. Contopirea în proporții la fel de puternice atât a tuturor elementelor de fond cât și a celor de formă, într-o unitate organică și conținând o semnificație înaltă, este apanajul scriitorilor buni. În piesele lor, autorii cei mai mari, pe lângă că dau un fond adânc și o acțiune vie, se străduiesc ca fiecărui personaj să-i întipărească un fel propriu de-a fi, să-i con-
reze viguros liniile sufletești, tur-

nând până în cel din urmă lacheu de pe scenă, esență de viață adevărată. Alții cari nu au în aceeași măsură darul sfânt al creațiunii, își concentrează toată puterea lor asupra personajului principal luminându-l din toate părțile, făcând din el coloana vertebrală și punctul de interes continuu și în creștere al piesei. Succesul pieselor de acest fel, în cari se afirmă un singur suflet, atârână aproape în întregime de interpretare. În rândul acestor fel de piese se înșiruie și „Papa Lebonnard”. Ea este prin excelență povestea unui singur caracter, a unui singur suflet care se sbuciumă și se sfâșie, neînțeles și mereu umilit de înșăși familia sa. Între manechinii cari se agită șterși și fără personalitate la rampă, aduși de fantazia autorului pentru tehnica scenică a operei sale, bătrânul Lebonnard este singurul om adevărat, om în care freamătă fluidul dumnezeesc al vieții și care simte dureroasele sfâșieri sufletești cari îl frământă, cu atât mai puternic cu cât le ascunde mai adânc. Subiectul, a cărui acțiune externă e împletită de un singur om, secundat de șapte manechini, e destul de săracios. Familia Lebonnard e împărțită în două. De-o parte doamna și fiul său Robert, oameni mediocri dar hrăniți de ambiții mari, iar de alta bătrânul Lebonnard cu fică-sa Jeana, suflete bune, nobile și modeste. Doamna și Robert, în setea lor de mărire, voiesc s'o mărite pe Jeana după un conte, cu risul de-a o neferici chiar, căci ea iubește pe un doctor cinstit și sărac. Bătrânul dorind s'o facă fericită, o logodește cu doctorul. Lupta începe astfel chiar în sânul familiei. Toate aparențele biruirii sunt de partea Doamnei și a lui Robert. Doctorul pe lângă că e sărac e și un copil bastard. Într-o ceartă violentă, Robert cere socoteală tatălui său pentru rușinea ce-a adus-o asupra lor. și-l insultă chiar. Nemaiputând răbda, Lebonnard, revărsându-și toată durerea ascunsă timp de 15 ani, dă pe față taina păstrată o viață întreagă: Robert încă e un bastard. Acesta cade sdrobot și vrea să ia iumea 'n cap. Lucrurile se 'ndreaptă însă. Bunătatea și dragostea lui Lebonnard, învinge totul și în familie înflorțește

duhul păcii. Jeana se mărită cu doctorul Andrei, iar Robert ia fata unui marchiz, pe Blanche. — Aceasta e fața externă. Fața lăuntrică, cea sufletească, are însă scăpări luminoase, izvorâte din ciocnirea a lor două crezuri de viață. De-o parte e chiar exprimat un crâmpeliu de filozofie nietscheniană, a energiei și a forței, iar de altă parte luminează duhul blândei și al bunătații din doctrina lui Isus. Bunătatea învinge; dar prin câtă umilire, prin câtă măcinare sufletească și prin cât potop de suferință nemărturisită! Fiecare cuvânt, pentru sufletul bunului Lebonnard pare că e un strop mușcător de otrăvă. De-aici și durerea lui ia aspecte și nuanțe felurite. Când înduioșat, când umilit, când răsvărit dar suferind mai mult de durerea ce-o provoacă, Papa Lebonnard desenează viguros conturile unui rol dintre cele mai grele și mai delicate totodată. Interpretarea lui, cere o sensibilitate dintre cele mai subtile, o mimică perfectă și o nuanțare rară și sinceră a sufletului. Urmărindu-și lăuntric rolul, dl Zaharia Bârsan, în Papa Lebonnard, ne-a dat o creație cu adevărat artistică, în înțelesul cel mai strict al cuvântului. Dimensiunilor interioare ale bunului bătrân, le-a dat o expresivitate de o putere rară, de o duiosenie cuceritoare și de o artă impecabilă. În creația dsale, fondul sufletească și-a găsit echivalența în mijloacele de expresie. Termenul e greu, dar, cuvântul și-a descolit toată taina înțelesului său, apărând luminos; gestul a subliniat măiestru momentul psihic, iar nuanțarea armonică a frazei, a potențat totdeauna perceperea ritmului ei interior. Obișnuți a-l vedea în roluri eroice și furtunoase, dl Zaharia Bârsan, în simpaticul bătrân Lebonnard a fost pentru noi o surpriză. Și ne-a izbit cu atât mai plăcut, cu cât i-am cunoscut strălucirea talentului și pe această față a renunțării, a jertfelor și-a înăbușirilor sufletești. A face să simți prin tine zeci și sute de suflete aceleași durere a unui om, a face „ca mii de inimi la un fel să bată”, înseamnă să fi artist mare și să porți pe frunte sărutul aprins al talentului. Dl Zaharia Bârsan o face din belșug Creația mai nouă a lui Lebonnard, se alătură astfel fericit la celelalte creații ale dsale, copiii sufletești ai unei activități rodnice de peste un sfert de veac. — Din interpretare mai menționăm câte un

moment din rolurile dlor *Potoroacă* și *Potcoavă*. Ansamblul deși select, prin golul sufletesc al personajilor, nu s'a putut afirma. Față de creația dlui Bârsan, ar fi fost poate și greu...

Teofil Bugnariu

CRONICA MUZICALĂ

Dela Operă.

Albul albatros, stăpânul oceanelor, se abate rar printre accidente de dela nord. Venind din peisagiile sudice, priveliștile cu linii simple ale cetăților de ghiață îl vrăjesc; dar destrămându-se vraja, pleacă înapoi. Așa ne-au apărut d-na *Drăgulinescu-Stinghe* (ce combină e cristalină de vocale!) și dl *Jean Athanasiu* (ce belșug de a bariton!)

Când te pregătești de un carnaval colorat abia înăbușești emoțiile sub masca de o seară; după serbare rămâi cu sârmanul „eu” și conversezi despre lucruri vane. În delirul festinului te uiți pe tine. Un danș al vrăjitoarelor din poveste te amețește. Și niciuna dintre arte nu te poate transpune ca muzica; iar din genurile muzicale, opera. Firește atunci când, pe lângă o orhestră bună, sunt cântăreți buni. Deaceia ultimele reprezentații dela operă: *Rigoletto*, *Tosca* și *Carmen* au fost niște reprezentații de gală.

E greu să te apropii cu condeiul de jocul d-nei Drăgulinescu-Stinghe; ar însemna să explici perfecțiunea. Plăpânda *Gilda*, atât de curată, ca un roman dela începutul veacului trecut, cântând atât de duios, și uneori aproape imperceptibil, a răsarit scaldată în luna actului II, asemenea unui vis. Cu o tehnică desăvârșită, triflând așa de clar ca picurările de flaut, o intrupeză pe *Gilda* delicată, cum numai în capul lui Verdi putuse ființă. În actul III, în alb e o apariție ireală, — divină, cum ar zice Italianii. Și sbuciumul ei, născut din iubirea pentru ingraturul Duce de Mantua, e de o finețe incomparabilă. O bijuterie suplă și expusă primejdiilor vântului; însă inima care palpită în ariile ei o afirmă pe artistă. — Dl Jean Athanasiu e mai cunoscut. Și mai ușor de caracterizat: bariton dramatic puternic și rar. Peste orhestră (cf. „Mergi, Tosca!” act. I. etc.) vocea d-sale năvălește impetuoz, ca o năvală barbară, care aduce toată armonia nesfârșitului,

zguduind, par'că, pilaștrii incintei; în recitative forța ei impresionează *étrangement*. Totuș plămâni domniei sale — cari cu ușurință l-ar învinge pe Stentor — redau și melodii frumoase; ne vine în minte Contele de Luna (*Trubadurul*) din anul trecut. Materialul vocal, extrem de bogat, e ținut în frâu de o educată inteligență. La *Concertul* ce l-a dat — la Teatrul Maghiar, împreună cu apreciată pianistă Hevesi Piroška, care a jucat din Ceacovschi, Liszt și Chopin — cupus din bucăți foarte variate, a evidențiat și pianissimele (*Sogno*, de Tosti, bisat) și tehnica, deci. În roluri creiază: a sculptat un *Rigoletto* viu și uman, ridicându-l lângă marii nedreptățiți: un bufon vibrant de durere părintească.

Prin locurile pe unde a fulgerat albeața albatrosului, băștinașul pe-trece bucuros, sub coplesirea nostalgiei; astfel, probabil, locurile Operei se vor umplea totdeauna, omorând *vidul interloarelor*.

Un alt eveniment, nu numai muzical, ci cultural a fost *concertul* d-lui Béla Bartok, la Teatrul Maghiar. Pe lângă Mozart, Beethoven, Couperin și bucățile originale, de o importanță deosebită pentru noi au fost compozițiile inspirate din muzica populară românească, sub titlul de „Román colindák”. A cântat aplecat gânditor asupra pianului, ca asupra unui suflet de prieten cu care ar fi vorbit: a cântat ideologic, nu sentimental. Ideologic, fiindcă e și creator, nu un simplu interpret. E un creator care a adunat folclor muzical românesc, armonizându-l artistic, și punându-l în circulație așa brut. Și e o mândrie pentru noi că dintre multele și feluritele cântece, ale multor popoare, culese de dânsul, pe cele românești le clasează printre cele mai valoroase. ¹⁾ Și totodată e o rușine că s'a așteptat până a venit dânsul, un Ungur (departe șovinismul!) de a expus în fața străinătății, mai serioș, comorile armoniei românești!

Aurel Decel

¹⁾ Cf. Em. Ciomac: *Béla Bartok, urmașul lui Liszt*, în *Cuvântul*, 20. II. 1926.

Cetitorii noștri sunt rugați a-și reînoi fără amânare abonamentele și a-și plăti restanțele de pe anul trecut.

FLORI DE-O ZI

Turneul Mărioarei Voiculescu. Ciprian, Macri-Eftimiu și acum Mărioara Voiculescu. Trei trupe ale Teatrului Național din București cari în interval de două săptămâni s'au abătut pe la Cluj. Gândindu-ne că acelaș teatru mai are o trupă plecată în turneu (cu I. Livescu) ne punem întrebarea: ce fac cei 70—80 de actori plecați acum în turnee, când sunt la București? Răspunsul evident e: nimic, bineînțeles dacă nu considerăm lupta pentru roluri drept activitate. Față de acest Teatru Național din București, cu personal de sute de actori, Ardealul are o singură trupă de teatru românească (și 9 minoritare). Se impune deci să întrebăm mai departe: de ce nu se înjghebează o trupă pentru turnee permanente în Ardeal, o trupă valoroasă însă, care să dea câte 8—15 reprezentații într'un oraș?

Dar după această întrebare, care va rămânea fără răspuns, se cuvine să revenim la turneul Mărioarei Voiculescu, de care ne ocupăm, și care contrar trupelor precedente ale T. N. din București, ne-a oferit comedia plină de vervă a dlui I. Minulescu „Manech'nul Sentimental” (despre care am vorbit în nr. 3 al Cosinzenii) într'o distribuție bună, capabilă de a ne face să simțim fiori de artă, nu de repulsiune ca la ansamblul Manolachelui în mijlocul cărui a venit să ne convingă de arta sa, dna Macri. Dna Mărioara Voiculescu merită lauda noastră nu numai pentru arta cu care ne-a redat eroina piesei, cucoana din lumea mare rece, mândră, orgolioasă întâiu, încălzită apoi de focul patimei până la uitarea de sine, iar în urmă revenită la atitudinea inițială, reintegrându-se în viața ei obișnuită, de odată cu ușa ce s'a închis după personajul care a însemnat un epizod curios în viața ei amoroasă, ci și pentru faptul că prin ansamblul dsale ne a scutit de roșea ce ne cuprinde de câte-ori vedem că un minoritar din mulții în mijlocul cărora trăim, se abate la reprezentațiile trupelor venite în turneu, cu gândul să cunoască arta dramatică din capitala țării românești.

Odată și odată, nu vom scăpa oare de turneele compilate din actori de a cincea mână? Căci să nu se uite, dacă știm aplauda, s'ar putea întâmpla să și fluerăm, mai

ales că Mărioara Voiculescu ne-a dovedit că se pot înjgheba și ansambluri bune.

O învățătoare neștiutoare de carte. Sunt împerecheri de cuvinte al căror sens e stupid, a căror concretizare în realitate repugnă celei mai elementare judecăți. Ce se poate mai absurd, mai inadmisibil perceptibilității decât îmbinarea: Analfabetă inițitoare în alfabet. Se poate închîpui o astfel de realitate? De sigur că nu. Și totuși, cutot veacul al XX-lea, n'am ieșit din lumea miracolelor, căci minunea există. Cazul a fost relatat simplu de unele ziare, comentat, pătrunse de tragicul realității, de altele. Locuitorii din comuna Ciobanu, județul Constanța, s'au plâns Ministerului Instrucțiunii că învățătoarea lor e neștiutoare de carte. Și această învățătoare, care singură are nevoie de inițiere în alfabet, trei ani a stat ca să împrăștie lumina crerului său întunecat, printre locuitorii comunei, trei serii de clase s'au perindat, ca să primească misterele scrisului din mâinile nedeprișe cu răsfoirea cărților. Pe cine să învinuim acum? Pe învățătoarea? Marea ei ignoranță ne împiedică delă aceasta, ea nu-și putea da seama de ridicolul tragic al situației. Pe locuitorii comunei cari au tolerat-o atâta timp? Nici pe aceștia. Ei n'au chemarea și nici dreptul să examineze strălucirea făcliiilor aduse în satul lor, și deci nu pot să le constate intensitatea. Când au cunoscut realitatea — desigur observând asupra copiilor o evoluție... retrogradă — și-au făcut deplin datoria. Sunt însă alții, cari au dreptul, datorită și posibilitatea de a controla, examina și constata realitățile de fapt. Iți stă mintea în loc, neputincioasă de a pricepe, cum, când țara inună de controlori școlari, dela subrezorzi până la inspectorii generali, poate să rămână neobservată în decurs de trei ani o astfel de situație? Pentruce atâta inspectorime, pentruce atâta îngrămadire de diurne, când suntem siliți să ajungem la astfel de constatări tragice. Or... să fie un caz analog, celui relatat de dl Cezar Petrescu în „Cuvântul”, când se constata că o servitoare ajunsă învățătoare se bucura „de deosebita favoare a revizorului școlar? Nu mai comentăm. Am dori să nu fie adevărat, să fie un simplu svon, teamă-ne e însă că acest caz nu va fi unic, că vor mai exista și altele, dacă nu de aceeași gravitate, însă desigur, asemănătoare.

Să nu ne mai mirăm atunci, că țărănimea noastră se arată prin unele locuri reacționară față de unele reforme necesare, să nu ne mai mirăm că opun rezistență dărză introducerii noului calendar, d. ex. Cine s'ar fi ridicat la gradul de înțelegere, cine să le fi infiltrat în suflet sămburele luminii primitoare?

Ne-ar trebui mai puțin inspectorii, dar în selectarea lor să fie exclus politicianismul. N'avem nevoie de inspecții săptămânale, făcute de cele mai multeori cu singurul scop de a înfunda în buzunar diurna, cari nu corijază pe învățătorii analfabeți, împiedecă însă desfășurarea normală a activității celor capaciți și conștiinți. Două inspecții la an sunt suficiente, făcute însă de oameni cari își dau seama de gravitatea chemării lor, având în vedere numai scopul superior pentru care sunt creați.

Conferințele Ligii Culturale.

— Născută din naționalism curat, pentru unitatea culturală a tuturor Românilor, deci ca o pregătitoare a marelui uniri politice, Liga Culturală, atunci când de-odată cu pacea lumii și-a văzut împlinirea idealului nu și-a văzut și sfârșitul menirii sale. Departe ca încă toți Românii să fie adunați în aceeași unitate politică, ei nu sunt încă înfrățiți nici sub steagul aceleiași unități culturale. Dacă Liga ajutată mult de Astra, a făcut pregătirea sufletească pentru unirea Ardealului cu țara mamă, acum după unire, ea și-a simțit greaua datorie de-a-și desfășura puterea de muncă, și de-a-și îndrepta atenția și spre Românii mai puțin fericiți, de peste hotare.

Ideal nou a răsărit din înfrunțirea binecuvântată a celui vechiu, ideal nou care de-ocamdată își pipăie drumul cel mai potrivit și cel mai demn.

În acest scop, aici în inima Ardealului, unde se simt mai tare încă urmele vechii asuprairi politice, Liga Culturală a organizat o serie de conferințe asupra Românilor de peste hotare. Prima din serie, conferința dlui Prof. univ. G. Giuglea despre *Românii din Serbia* a desvelit realități dureroase cari atacă tot mai adânc viața națională a celor 300000 Români de pe valea Timocului. La un număr atât de considerabil de Români, nu există o singură școală sau biserică națională, elementele cele mai puternice în lupta cu valorile de desnaționalizare. O propagandă românească

pe orice căi, și printre acești Români se impune acum când se trimbițează peste tot, spiritul păcii și dreptul naționalităților, mai mult ca oricând. Liga culturală a cărei menire e chiar aceasta, prin mijloacele ei, are nu numai chemarea, dar chiar datoria să o facă. Intr'unul din numerele viitoare vom reveni asupra acestor conferințe.

„Enciclopedia Românească“. La ședința plenară a secțiilor științifice și literare ale „Astrei“, ținută în 16 Februarie c., dl *Onisifor Ghibu* — „sămănătorul de idei“, cum l-a caracterizat președintele Asociațiunii, a argumentat convingător necesitatea urgentă a întocmirii unei mari Enciclopedii românești, care să fie biblia culturii noastre, însemnând momentul actual de evoluție al poporului nostru.

Generația dela sfârșitul veacului trecut, prin stăruința vrednicului secretar de atunci al „Astrei“, a știut elabora întăia noastră Enciclopedie, care, pentru vremea de atunci, era cinstit redactată și aproape suficientă ca material. Astăzi însă ea nu mai poate satisface. O Enciclopedie trebuie mereu înouită, căci știința, ale cărei rezultate le fixează, progresează mereu și aspectul lumii, pe care îl oglindește se schimbă în continuu și „Dicționarul Universal“ al lui L. Șăineanu nu poate înlocui astăzi o Enciclopedie. Ne trebuie o Enciclopedie, care să satisfacă orgoliul nostru de popor ajuns la o maturitate politică și pornit pe calea unei viroase creații culturale, care să stea la înălțimea marilor Enciclopedii ale popoarelor apusene.

„Astra“ este cea mai chemată să dea această operă, căci are la dispoziția ei mai multe puteri de muncă, din toate domeniile activității spiritului omenesc, decât oricare altă instituție culturală românească. Academia Română de 60 de ani nu ne-a putut da încă Dicționarul limbii române, iar „Astra“, cam de aceeași vârstă, ne-a dat până acum o Enciclopedie suficientă și credem că, ne-o va da și pe a doua Enciclopedie de proporțiile pe cari le reclamă vremea noastră. Pentru aceasta își va și asigura și concursul celorlalți muncitori în ogorul culturii noastre, cari nu se numără printre membrii ei activi, după cum și fericitul Diaconovici a putut-o face aceasta acum treizeci de ani.

Avem nădejdea că energicul președinte de astăzi al „Astrei“ va în-

cepe cât mai curând și realizarea acestui proiect, cași a altor multe și frumoase proiecte, croind în zilele noastre o epocă de glorie a societății pe care o conduce.

O broșură prețioasă. — Din când în când, printre multele sale broșuri de popularizare științifică și literară, „Asociația“ din Sibiu publică și scurte lucrări, cari prin felul cum sunt scrise și prin simțirea care este turnată în ele, stăruesc în sufletul cetitorului vreme îndelungată, trăgând în urma lor o binecuvântată brazdă de lumină. Peste noianul faptelor zilnice cari smulg de partea lor atenția lumii, chiar și pentru cetitorul mai rafinat, — școlar, meseriaș, învățător, preot, etc. — al satelor noastre, câte-o astfel de carte înseamnă un popas răcoritor și o mângăiere sufletească.

Broșura mai nouă din Biblioteca populară a Astrei, în care dl *George Vâlsan* prezintă cetitorilor *Povestea vieții lui Vasile Alexandri* are din belșug lumina, simplitatea și căldura unei astfel de lucrări, care să pătrundă la inima celor către cari se adresează. Din fiecare rând, scris clar și neînzorțat cu podoabe inutile, viața și figura marelui nostru poet răsare vie și mare. Cuvintele măiestru îmbinate, culorile fragede și descrierile pline de poezie ale munților unde Alexandri a cules poezia noastră poporană, arată vădit talentul literal al celui ce a scris „Povestea unei tinereți“ și „Grădina părăsită“. Căci dl Vâlsan este un scriitor care simte adânc fumuselele naturii și știe să le îmbine cu stările noastre sufletești. Spicuirea paginei în care povestește zilele din urmă ale bardului dela Mircești, e convingătoare:

„Zilele calde ale verii se urmau una după alta. Bătrânul, slăbit acum, privea prin ferestrele deschise ale odăii lui. Porumburii verzi, înscapate, acopereau ogoarele în jur. Siretul curgea lin sub umbra luncii cântate de poet. Din sat se auzeau glasurile copiilor și pe drumuri albe sătenii își îndemneau boii blânzi. Injugații la carele scârțâitoare. Era liniște... Vântul arunca prin ferestre calde mirosuri de floare și din cerul senin plouau raze peste câmpurile toate, plouau și pe fruntea pleșuvă a poetului, ca o binecuvântare venită din înălțimi. Și când bătrânul își ridica ochii, vedea departe șirul munților viorii, deasupra cărora uriașul Ceahlău se ridica măreț ca o cunună pe fruntea Moldovei. Așa se înălțase Alexandri peste atâția oameni ai vremii sale, precum se înălța Ceahlăul peste munții din jurul său... Se stinsese în 22 August 1890. Vara-l adusesse în mijlocul nostru ca prunc cu zimbetul pe buze și ochi nevinovați, tot vara ni-l

luă ca moșneag cu priviri senine și cu plete de argint. Fusese un dar al verii și toată viața lui trecuse luminoasă, caldă, bogată și înflorită ca o zi de vară“.

Scrisă clar, concentrată și mai presus de toate frumoasă și cu suflet, broșura dlui Vâlsan este o podoabă prețioasă în biblioteca populară a Astrei și nu ne îndoiim că va trezi ecou în sufletul cetitorilor ei. De aceea am dori-o răspândită cât mai mult, nu numai între săteni ci în deosebi între școlari, cărora le-ar putea fi de mult folos. Acum când poate ne gândim mai puțin la personalitățile culturale ale trecutului nostru, broșura dlui Vâlsan, scrisă pe înțelesul poporului e binevenită.

Dicționarul Junimii. A fost fericită ideea D-lui I. Negruzzi de a scrie un Dicționar al Junimii. Ca unul ce și-a închinat cei mai frumoși ani ai vieții Convorbirilor Literare — „oglindea fidelă a Junimii“ — dsa era, azi, cel mai indicat să-l scrie.

Notele biografice ale membrilor, poreclele aruncate abil în atmosfera de veselie ce 'ntovărășia credincioasă ședințele societății — vin să ne vorbească sfios și cu înduioșătoare nostalgie de „timpul bun“ al Junimii.

Dl Negruzzi ne spune că cele două dosare (ale Junimii) au dispărut cu ocazia unei aniversări. Astfel mult material, care ar fi îmbogățit Dicționarul dsale, s'a pierdut. Acesta pe care-l aduce e, în mare parte, cules din amintire. Dar cum amintirea d-sale vine mână'n mână cu vechiul spirit al societății isbutește să ne trezească în suflet imaginea vie a întruinirilor în care Eminescu și-a citit cele mai minunate poezii, iar Maloescu cele mai rodnice îndrumări literare. În casa lui Maloescu, Pogor sau a d-lui Negruzzi se'ntrunea societatea ce n'a cunoscut alte statute decât cele două vorbe prin care orice discuție se'ntrarupea, pentru a da loc glumei să-și verse în sufletele picurului său inviorător: — „anecdota primează“. Dar peste atmosfera de veselie, provocată de spiritele în care scăpăra inteligența neastâmpărată a lui V. Pogor, sau de anecdotele, adesea corosive, ale lui I. Creangă, I. Negruzzi sau N. Gane, stăruia și aceea de o înaltă intelectualitate, creată de înțelepciunea adâncă a lui Eminescu, și de personalitatea covârșitoare a dlui Maloescu.

Ceea ce-l strânseseră împreună

erau preocupările de ordin cultural. Toate problemele mari pe care le-a pus timpul lor au fost discutate la Junimea, cu lărgimea de vederi pe care o aveau cele mai puternice personalități culturale ale neamului. Și peste toate acestea se aruncă vâlul cald al spiritului ce întărea și mai mult trăinicia legăturilor lor.

Prin firea sa, Dicționarul d-lui I. Negruzzi nu poate aduce decât fărâmiturile dela masa bogată a Junimii, dar în opera de mâne, în monografia pe care o merită singura noastră societate literară, ele vor fi pietre de colț.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI

Editura Fundației „Principele Carol”

Lucian Blaga: „Fapta și Invierea” colecția „Cartea vremii” Lei 20

Mihail D. Ralea. Introducere în sociologie, Colecția „Cartea Vremii” Lei 20

Alte edituri

Vasile Savel: Vadul hoșilor, roman, București, Libr. Nouă; 60 Lei.

C. Argintaru: Monumentul durerii Tip. „Dacia” Cluj; 20 Lei.

Dan Ciocârțu și A. Șerbănescu: Coșul cu roade, versuri Tip. Rom. unite. București Lei 45.

REVISTE

Infrățirea Românească; Cluj

Păștor tüz Cluj

Societatea de mâne; București

Conștiința națională Cluj.

Adevărul literar București.

Neamul Românesc literar București.

Clipa București.

Banatul (No 2) Timișoara.

Răzeșul Bărlad.

Gândul Nostru Iași.

Transilvania Sibiu.

Făt Frumos (2) Suceava

Fără vorbă, Moara Mare
Cu conservele-i M. M.
Fabricate cu gusturi, — rare
Îți lungeste zilele.

Dacă vrei deci Onorații!
Sănătate: lucru mare,
Comandați și consumați
Conserve din Moara Mare,

Adresa destinatarului

1039.

Emilian Stoica
protopop

Sobela

J.T.Mare.

CULTISM

Reușești în viață numai prin voință. Ca să-ți poți forma voința trebuie să te cunoști.

Venim în ajutorul Dumniavoastră, descriindu-vă perfect temperamentul și facultățile naturale psihice.

Trimiteți la redacție: o fotografie și suma de Lei 60, arătând care vă este culoarea ochilor (negru, căprui, verde, albastru), statura (înalt, subțire, scurt, gras), etatea, sexul, ocupația și scrisoarea D-ștră scrisă necaligrafic (naturală).

Puteți formula și câteva întrebări asupra talentelor înăscute, cari vă interesează.

FOTOGRAFIA SE ÎNAPOIAZĂ

IMPRIMATE DE ORICE NATURĂ
FURNIZEAZĂ
PROMPT
ȘIIEFTIN

TIPOGRAFIA

D^{nr}. S. BORNEMISA

CLUJ
PIAȚA CUZA
VODĂ No. 16

COMENZI

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!